

Univerzitet u Sarajevu
Senat

PRAVILA STUDIRANJA
za prvi ciklus studija
na visokoškolskim ustanovama
Univerziteta u Sarajevu
(za studente koji studiraju u skladu sa Bolonjskim
procesom)

Septembar 2006. g.

Na osnovu člana 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (« Službeni novine Kantona Sarajevo» broj : 22/05) i člana 53 k. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (“Službene novine Kantona Sarajevo” br: 23/06), a uskladu sa članom 167. stav 2. Pravila Univerziteta u Sarajevu, Senat Univerziteta u Sarajevu je na 19. sjednici održanoj 06. septembra 2006. godine, d o n i o

PRAVILA STUDIRANJA
za prvi ciklus studija
na visokoškolskim ustanovama
Univerziteta u Sarajevu
(za studente koji studiraju u skladu sa Bolonjskim procesom)

I OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim pravilima se bliže uređuju organizacija i izvođenje prvog ciklusa studija koji vodi do zvanja završenog dodiplomskog studija (the degree of Bachelor) ili ekvivalenta (u daljem tekstu: dodiplomski studij), kao i druga pitanja koja se odnose na organizaciju studija, trajanje studija, postupak ispitivanja i ocjenjivanja, uvjeta i postupka provođenja završnog rada, isprave o studijima i druga relevantna pitanja od značaja za dodiplomski studij na Univerzitetu u Sarajevu (u daljem tekstu: Univerzitet).

Član 2.

Dodiplomski studij na Univerzitetu organizira se i ostvaruje u skladu sa Izmjenama Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Pravilima studiranja zasnovanim na Evropskom sistemu prijenosa kredita (ECTS).

II ORGANIZACIJA STUDIJA

Član 3.

Univerzitet, odnosno fakultet, akademija i visoka škola organiziraju i izvode dodiplomski studij iz naučnih, umjetničkih i stručnih oblasti za koje su akreditirani.

Studijski programi podijeljeni su na studijske godine i semestre.

U skladu sa (E)CTS obim studijskog programa iznosi 60 (E)CTS studijskih bodova u jednoj studijskoj godini, odnosno 30 (E)CTS studijskih bodova u jednom semestru.

Broj studijskih bodova za pojedini predmet određuje se prema ukupnom opterećenju studenta (teorijska i/ili praktična nastava, vježbe, seminari i sl.), vremenu rada studenta na samostalnim zadacima (domaći zadaci, projekti, seminarski radovi i sl.) i vremenu za učenje kod pripreme za provjeru znanja i ocjenjivanje (testovi, završni ispit i sl.).

Katedre na fakultetima (matične katedre) utvrđuju odnos (srazmjer) između jednog sata nastave i broja sati potrebnih za individualni rad studenta, koji utiču na broj studijskih bodova za predmet.

Trajanje studija

Član 4.

Dodiplomski studij za sticanje diplome traje tri odnosno četiri godine, a vrednuje se sa 180 odnosno 240 (E)CTS studijskih bodova (E)CTS studijski bodovi odgovaraju kriterijima Evropskog sistema prijenosa kredita – European Credit Transfer System –ECTS).

Struktura studijskog programa

Član 5.

Studijski program sadrži opće i posebne uvjete koje student mora da zadovolji za sticanje određenog znanja, i to:

1. prikaz obaveznih i izbornih predmeta po studijskim godinama i semestrima;
2. broj sati individualnog opterećenja studenta po predmetu;
3. broj (E)CTS studijskih bodova za svaki predmet;
4. druge oblike nastave za sticanje i usavršavanju profesionalnih znanja i vještina (seminari, projekti, tematske klinike, praktični rad i dr.);
5. prikaz obaveznih uvjeta za pohađanje nastave i polaganje predmeta;
6. prikaz modula i blokova, ukoliko je nastava organizirana na takav način;
7. završni rad ili završni ispit studija, ukoliko su planirani.

Podaci o predmetu sadrže:

1. naziv predmeta i odgovarajuću šifru za lakšu identifikaciju predmeta;
2. kratak opis programa predmeta koji omogućava razumijevanje njegove sadržine od strane studenata;
3. procjenu nivoa predmeta, što podrazumijeva jasnu naznaku potrebnih prethodnih znanja (uz navođenje predmeta koje treba prethodno položiti i preporuku literature koju treba koristiti za pripremu), postavljenih ciljeva i liste stručne literature;
4. naznaku o obaveznim i izbornim predmetima;
5. ime(na) nastavnika i saradnika;
6. dužinu trajanja nastave - godinu studija, semestar, broj sati nedjeljno, mjesto predmeta u ukupnom pregledu strukture studija;
7. metod nastave i savlađivanja gradiva – predavanja, konsultacije, vježbe, laboratorijske vježbe, seminari, terenski rad, tutorijal i sl, sa brojem nedjeljnih sati i ukupnom broju nedjelja trajanja određene aktivnosti;
8. način polaganja i trajanja ispita - oblici provjere znanja tokom nastave, njihova učestalost i vrednovanje praktičnog rada i drugih oblika individualnog rada (seminarski radovi, projekti i drugo), način i temini polaganja ispita;
9. posebnu naznaku predmeta na kojima se nastava izvodi na nekom od stranih jezika;
10. (E)CTS studijske bodove predviđene za određeni predmet, u skladu sa općim postavkama (E)CTS-a, uz naznaku broja studijskih bodova za bitne aktivnosti predviđene programom predmeta.

Organizacija nastave

Član 6.

Studijska godina se organizira u dva semestra: zimski i ljetni.

Nastava u zimskom semestru počinje trećeg ponedjeljka u septembru i traje 16 nedjelja (15 nedjelja kontinuiranih aktivnosti + 1 nedjelja za završni ispit).
Dopunska nastava i popravni ispiti traju najduže 4 nedjelje.

Ovjera zimskog i upis ljetnog semestra (i zimski odmor) traje 2 nedjelje.

Nastava u ljetnom semestru počinje trećeg ponedjeljka u februaru i traje 16 nedjelja (15 nedjelja kontinuiranih aktivnosti + 1 nedjelja za završni ispit).

Dopunska nastava i popravni ispiti traju najduže 4 nedjelje.

Ljetni odmor i ostale nastavne i vannastavne aktivnosti (organizovanje dopunske-dodatne (kondenzovane) nastave (ljetna škola, ljetni univerzitet i sl.) uključujući i oblike provjere znanja traju 8 nedjelja.

Ovjera ljetnog i upis zimskog semestra traje 2 nedjelje.

Tačan kalendar organizacije i realizacije studijskih programa za studijsku godinu utvrđuje i objavljuje Senat Univerziteta, najkasnije 60 dana prije početka nastave.

Član 7.

Nastava se organizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati.

Univerzitet odnosno fakulteti i akademije su dužni da objave raspored sati najkasnije 10 dana prije početka nastave.

Raspored sati sadrži: naziv studijskog programa, studijsku godinu, naziv predmeta, vrijeme (dan, sat) održavanja nastave, mjesto održavanja nastave (sale, laboratorije), ime/na nastavnika i druga uputstva o nastavi.

Za svaki predmet predmetni nastavnik utvrđuje plan rada i rokove, način provjere znanja (testove, projekte i sl.) i dužan je da isti dostavi prodekanu za nastavu odjela najkasnije 15 dana prije početka predavanja.

Predmetni nastavnik obavezan je da u prvoj sedmici nastave upozna studente s planom rada na predmetu i dostavi ga studentima u pisanoj formi.

Član 8.

Provjere znanja se organiziraju u terminima utvrđenim za izvođenje nastave iz predmeta iz kojih je predviđena provjera znanja.

Zadaci predviđeni za individualni rad studenta (seminari, projekti, zadaće i dr.) moraju biti ravnomjerno raspoređeni u toku semestra. Ukupni obim ovih zadataka mora biti usaglašen sa opterećenjem predviđenim na predmetu, saglasno (E)CTS-u.

Nastavnik je dužan da u toku nastave, izrade samostalnih zadataka i pripreme za provjere znanja, pomogne studentima organiziranjem konsultacija. Termini za konsultacije trebaju biti usklađeni sa nastavom tako da su dostupni studentima.

Promjena rasporeda sati i plana rada u toku nastave, po pravilu nije dopuštena. Ako se ukaže potreba za promjenom (zbog bolesti nastavnika i sl.) prodekan za nastavu određuje promjenu.

Predmetni nastavnik je odgovoran za izvođenje svih oblika nastave, predavanja, vježbi, praktičnog rada i tutorijala.

Član 9.

Pojedini oblici nastave mogu se organizirati u formi "učenja na daljinu" (distance learning, virtual teaching), ali se ispiti moraju održavati u sjedištu odjela.

Ispiti iz umjetničkih predmeta mogu se održavati i van sjedišta odjela ukoliko se radi o javnim manifestacijama tipa koncerta, izložbe, predstave i sl.

Praktični rad i stručna praksa mogu se organizirati i izvoditi kao sastavni dio redovne nastave ili kao zasebna cjelina.

Prijavljivanje predmeta i evidencija

Član 10.

Student prijavljuje predmete koje želi da sluša i polaže u narednoj studijskoj godini tri nedjelje prije početka nastave u zimskom semestru, a za prvu studijsku godinu nakon upisa.

Izbor predmeta vrši se do 30 (E)CTS studijskih bodova opterećenja za semestar i 60 (E)CTS studijskih bodova za godinu.

Student može, u okviru ljetne škole polagati najviše dva ispita.

Po isteku termina predviđenih za prijavljivanje predmeta formiraju se spiskovi studenata po predmetima za narednu studijsku godinu i objavljuju na web stranici fakulteta i oglasnoj tabli odjela za svaki studijski program i predmet. Predmeti koje je student prijavio ne mogu se mijenjati nakon njihove verifikacije.

Ponovljeno prijavljivanje predmeta

Član 11.

Studenti koji ne polože ispit u redovnom i popravnom roku upisuju predmet ponovo, ako je iz grupe obaveznih predmeta, a ako je iz grupe izbornih predmeta upisuju isti predmet ponovo ili odabiru drugi izborni predmet da bi ostvarili potrebne (E)CTS studijske bodove.

Ovjera semestra i godine

Član 12.

Ovjera semestra i godine obavezna je za sve studente.

Na osnovu ovjerenog semestra i godine utvrđuje se koliko je student postigao (E)CTS studijskih bodova.

III POSTUPAK ISPITIVANJA I OCJENJIVANJA

Član 13.

Uspjeh studenata na ispitu i drugim provjerama znanja, vrednuje se i ocjenjuje sistemom uporedivim sa (E)CTS sistemom kako slijedi:

- 10 (A) – (izuzetan uspjeh sa neznatnim greškama), nosi 95-100 bodova,
- 9 (B) – (iznad prosjeka, sa ponekom greškom), nosi 85-94 bodova,
- 8 (C) – (prosječan, sa primjetnim greškama), nosi 75-84 bodova,
- 7 (D) – (općenito dobar, ali sa značajnijim nedostacima), nosi 65-74 bodova,
- 6 (E) – (zadovoljava minimalne kriterije), nosi 60-64 bodova,
- 5 (F, FX) – (ne zadovoljava minimalne kriterije i potrebno je znatno više rada), ispod 60 bodova.

U slučaju da nijedan student ne postigne 95 bodova, što predstavlja minimum za ocjenu 10, skala iz prethodnog stava može se korigirati prema najboljem postignutom uspjehu, na prvom ispitnom roku.

Član 14.

Rad studenata prati se i ocjenjuje kontinuirano u toku jednog semestra.

Ocjenjivanje se vrši dodjeljivanjem bodova za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja u toku semestra i na završnom ispitu, na kojem se utvrđuje konačna ocjena.

U strukturi ukupnog broja bodova najmanje 50% bodova mora biti predviđeno za aktivnosti i provjere znanja u toku semestra.

Završni ispit se u strukturi ocjenjivanja može vrednovati sa najviše 50% bodova.

Visokoškolska ustanova obavezna je u svakom semestru organizirati za vanredene studente i studente studija učenjem na daljinu nastavu „u učionici“ po pravilu prve, osme i petnaeste nedjelje svakog semestra, a što se detaljnije regulira pravilima studija svake visokoškolske ustanove.

Vanredeni studenti i studenti studija učenjem na daljinu obavezni su prisustvovati oblicima provjere znanja kako je predviđeno silabusima predmeta na svakoj visokoškolskoj ustanovi, koje se, po pravilu obavljaju u toku onih radnih nedjelja u kojima se organizira i nastava za ove studente, a što se detaljnije regulira pravilima studija svake visokoškolske ustanove.

Član 15.

Oblici provjere znanja mogu biti pismeni, usmeni i praktični. Provjera znanja je po pravilu pismena.

Ispit može biti pismeni, usmeni i praktični.

Pismena provjera se po pravilu vrši putem testa ili pismenog rada.

Način ispitivanja određuje matična katedra ili nastavnik.

Ispit i svi oblici provjere znanja su javni.

Ispiti iz umjetničkih predmeta polažu se po pravilu komisijski.

Rezultati pismenih ispita se čuvaju do 1. novembra sljedeće školske godine.

Član 16.

Studij I stepena završava se polaganjem svih ispita i/ili izradom završnog rada u skladu sa studijskim programom.

Član 17.

Završni ispit se obavlja u toku posljednje sedmice nastave ili u prvoj sedmici nakon završene nastave. Studenti koji ne polože ispit (ne zadovolje) u regularnom (redovnom) roku mogu polagati popravni ispit iz predmeta koji nisu položili na kraju jednog semestra. Između regularnog (prvog) i popravnog ispitnog roka nastavnici i saradnici će konsultacijama, a po potrebi i dopunskom nastavom pomoći studentima da se pripreme za popravni ispit.

Član 18.

Studenti koji u prvoj godini ostvare najmanje 54 (E)CTS studijskih bodova mogu upisati drugu godinu studija.

Treću odnosno četvrtu godinu studija mogu upisati samo studenti koji su položili sve ispite iz dvije odnosno tri prethodne godine studija, odnosno samo studenti koji su ostvarili najmanje 120, odnosno 180 (E)CTS studijskih bodova.

Petu godinu studija mogu upisati samo studenti koji su položili sve ispite iz prethodnih godina studija, odnosno samo studenti koji su ostvarili najmanje 240 (E)CTS studijskih bodova.

Prilikom svakog ponovnog upisa predmeta (kojeg student ponavlja) student je dužan uplatiti odgovarajuću naknadu čiju visinu, svojom odlukom, utvrđuje Senat Univerziteta.

Član 19.

Student koji nije zadovoljan postignutom ocjenom može u roku od 24 sata nakon saopćenja ocjene pismeno tražiti da se ispit ponovi pred komisijom. Zahtjev za ponavljanje ispita mora biti obrazložen.

Dekan imenuje predsjednika i dva člana komisije u roku od 24 sata od primitka zahtjeva, ako ocijeni da je zahtjev opravdan, s tim da jedan član komisije mora biti iz drugog nastavnog predmeta, a ispitivač s čijom ocjenom student nije bio zadovoljan ne može biti predsjednik komisije.

Dekan određuje vrijeme polaganja ispita u roku od tri dana od podnošenja zahtjeva studenta.

Pismeni ispit ili pismeni dio ispita neće se ponoviti pred komisijom, već će ga komisija ponovno ocijeniti. Komisija će ocijeniti i sve radove koje je student radio u toku nastave i vježbi.

Komisija može donijeti ocjenu na bazi samo pismenog ispita i rada u toku nastave i vježbi ili obaviti i usmeni dio ispita.

Komisija donosi odluku većinom glasova.

Na odluku komisije može se izjaviti žalba rektoru Univerziteta.

Student može tražiti komisijski ispit iz najviše dva predmeta na kraju jednog semestra.

IV ZAVRŠNI RAD

Član 20.

Određenim studijskim programom može biti predviđen završni rad.

Temu završnog rada student bira iz predmeta koji sadrži studijski program.

Moguće teme završnih radova predlažu predmetni nastavnici. Izuzetno, studentu se može odobriti tema završnog rada koju samostalno predloži, uz prethodnu konsultaciju sa nastavnikom kod kojeg želi da uradi završni rad.

Uz svaku temu završnog rada navodi se osnovna literatura.

Član 21.

Završni rad se prijavljuje nadležnoj službi odjela.

Prijava završnog rada obuhvata sljedeće podatke: naziv radne teme, predmet, datum prijave i potpis mentora.

Ispunjena i potpisana prijava ovjerava se i odlaže u dosje studenta.

Član 22.

Student može jedanput promijeniti temu završnog rada i to najkasnije u roku od 30 dana od dana odobravanja prve teme.

Član 23.

Završni rad student izrađuje samostalno.

Nastavnik je obavezan da prati rad studenta, pomaže mu savjetima i upućivanjem u literaturu.

Član 24.

Student formira završni rad u konceptu sa svim pripadajućim dijelovima. Koncept se predaje nastavniku na uvid i pregled. Student je dužan postupiti prema uputstvima i primjedbama nastavnika, u protivnom rad se vraća na dalju doradu.

Nastavnik je dužan da pregleda rad i vrati ga sa komentarom najkasnije u roku od tri nedjelje od dana predaje rada.

Član 25.

Nakon položenog zadnjeg ispita student može u roku od 10 dana provjeriti u nadležnoj službi odjela eventualne neusklađenosti u ličnom evidencionom kartonu.

Student predaje tri primjerka završnog rada nadležnoj službi odjela.

Nakon predaje rada u potrebnom broju primjeraka, na prijedlog mentora dekan odjela formira komisiju i zakazuje se odbrana. Komisiju čine mentor, predsjednik i najmanje jedan član.

Podaci o odbrani objavljuju se na oglasnoj tabli odjela. Od predaje rada do njegove odbrane mora proći najmanje 5 dana.

Član 26.

Odbrana završnog rada sastoji se od usmenog izlaganja rezultata rada i obrazloženja izdvojenih zaključaka, kao i odgovora na pitanja komisije u vezi sa rezultatima i zaključcima rada.

Ako student ne zadovolji na odbrani završnog rada, ima pravo da zatraži da mu se odobri izbor nove teme u okviru istog ili drugog predmeta.

Završni rad i odbrana ocjenjuju se jedinstvenom ocjenom od 10 (A) do 5 (F). Ocjena se donosi većinom glasova članova komisije.

V ISPRAVE O STUDIJAMA

Član 27.

Student koji je položio sve ispite predviđene za upisani studijski program i ispunio sve ostale obaveze propisane Statutom Univerziteta i ovim pravilima stiče diplomu *prvog ciklusa studija* odgovarajućeg studijskog programa.

Uz diplomu dodiplomskog studija izdaje se i dopunska isprava o studiju (diploma supplement) radi detaljnijeg uvida u nivo, prirodu, sadržaj, sistem i pravila studiranja i postignute rezultate tokom studija.

VI PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Primjena

Član 28.

Ova pravila se primjenjuju za studente koji studiraju u skladu sa Bolonjskim procesom, a počev od generacije studenata upisanih u prvu godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Sarajevu u školskoj 2005/2006. godini.

Stupanje na snagu

Član 29.

Ova pravila stupaju na snagu danom donošenja, a primjenjivat će se stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, čiji je tekst usvojen na sjednici Skupštine Kantona Sarajevo održanoj 25. 05. 2006. godine.

R E K T O R

Broj: 01-I-1192/06

Prof. dr. Hasan Muratović